

Обставини справи

Заявницею є одинока матір, яка потребувала підтримки психічного здоров'я. Її діти, Х та Y, народилися у 2002 та 2011 роках відповідно. Батько дітей був убитий у 2012 році, що мало значний вплив на заявницю та дітей.

У 2013 році заявницю було затримано відповідно до Закону про психічне здоров'я. Діти були поміщені під захист поліції, а місцева влада розпочала провадження щодо опіки над її дітьми. У 2014 році дітей повернули під опіку заявниці та запровадили інтенсивну підтримку сім'ї.

У 2015 році після рецидиву психічного стану заявниці, місцева влада знову забрала її дітей і передала їх прийомним батькам. Заявниці дозволялося бачитися з дітьми одну годину на тиждень. Згодом місцева влада звернулася до Сімейного суду з клопотанням про видачу наказу про влаштування Y до родини.

10 січня 2017 року Сімейний суд постановив, щоб Х повернули під опіку заявниці, а Y влаштували до потенційних усиновлювачів. Заявниця звернулася до апеляційного суду за дозволом на подання апеляційної скарги за межами строку апеляційного оскарження рішення суду про влаштування Y до родини. Вона стверджувала, що наказ про влаштування було видано через нестабільність її психічного здоров'я, але зараз ситуація змінилася.

7 червня 2018 року апеляційний суд відмовив заявниці у дозволі на звернення з апеляційною скаргою, оскільки вона не навела жодної поважної причини пропуску строку на оскарження. 15 серпня 2019 року Сімейний суд видав наказ про усиновлення Y, відхиливши прохання заявниці видати замість нього більш обмежений наказ про спеціальну опіку, який би дозволив Y залишатися з майбутніми усиновлювачами, але не розривав би біологічних зв'язків.

Заявниця скаржилася на порушення статті 8 Конвенції в контексті усиновлення Y.

Оцінка Суду

Суд погодився із твердженням заявниці про те, що відмова останній у видачі наказу про спеціальну опіку та видача наказу про усиновлення становило втручання в її право на повагу до сімейного життя за змістом пункту 1 статті 8 Конвенції. Оскільки законність заходу та наявність легітимної мети заявницею не оскаржувалися, Суд визнав, що такий захід був застосований згідно із законом та переслідував легітимну мету захисту прав інших осіб, зокрема дитини Y. Отже, єдиним питанням для Суду було визначення того, чи був цей захід необхідним у демократичному суспільстві.

Суд пояснив, що повага до єдності та возз'єднання сім'ї у випадку розлучення є невід'ємними аспектами права на повагу до сімейного життя за статтею 8 Конвенції. На владу покладається позитивний обов'язок вживати заходів для сприяння возз'єднанню сім'ї якомога швидше у випадку встановлення публічного піклування, що обмежує сімейне життя. З часом цей обов'язок компетентних органів буде посилюватися з урахуванням необхідності розглядати найкращі інтереси дитини. Необхідно зробити все можливе для збереження особистих стосунків і, де це доречно, для «відновлення» сім'ї. Роль влади також полягає в тому, щоб допомагати батькам, які зазнають труднощів, надавати їм настанови щодо їхніх контактів з органами опіки та консультувати їх, *inter alia*, щодо подолання таких труднощів. Влада повинна проявляти особливу пильність та забезпечувати посилений захист, коли йдеться про вразливих батьків.

Однак Суд визнав, що обов'язок сприяти возз'єднанню та відновленню сім'ї не є необмеженим. Коли з моменту первинного взяття дитини під державну опіку минув значний період часу, інтерес дитини не змінювати знову її фактичну сімейну ситуацію може переважити інтерес у возз'єднанні сім'ї.

Суд наголосив на існуванні широкого консенсусу, в тому числі в міжнародному праві, на підтримку ідеї про те, що в усіх рішеннях, що стосуються сімейного життя дітей, їхні найкращі інтереси є першочерговими. В найкращих інтересах дитини є забезпечення її розвитку у безпечному та захищеному середовищі, підтримування її зв'язки з сім'єю, за винятком випадків, коли сім'я виявилася особливо непридатною. Тому якщо збереження сімейних зв'язків завдаватиме шкоди здоров'ю та розвитку дитини, один із батьків не має права за статтею 8 наполягати на збереженні таких зв'язків. Однак для того, щоб дитину було розлучено з сім'єю, недостатньо показати, що дитину можна було б помістити в більш сприятливе середовище для її виховання. Відповідно сімейні зв'язки можуть бути розірвані лише за виняткових обставин.

Межі свободи розсуду, що надається компетентним національним органам влади, будуть залежати від характеру питань та серйозності інтересів, що перебувають під загрозою. Суд вказав, що влада має широку свободу розсуду при оцінці необхідності взяття дитини під опіку. Більш суворий контроль потрібен щодо будь-яких подальших обмежень, таких як обмеження права батьків на доступ, та будь-яких правових гарантій, призначених для забезпечення ефективного захисту права батьків та дітей на повагу до їхнього сімейного життя, оскільки такі подальші обмеження несуть у собі небезпеку фактичного скорочення сімейних відносин між батьками та малолітньою дитиною.

Щодо процесу ухвалення відповідних рішень, необхідно визначати, з огляду на конкретні обставини справи та серйозний характер таких рішень, чи були батьки залучені до цього процесу достатньою мірою, щоб захист їхніх інтересів був забезпечений належним чином і щоб вони мали можливість повною мірою представити свою справу. Необхідність повного залучення батьків до процесу

ухвалення рішень є ще більшою, коли провадження може завершитися рішенням про відібрання дитини від її біологічних батьків та її влаштування до іншої родини.

Суд зазначив, що після видання наказу про влаштування Y до іншої родини у грудні 2016 року, коли дитині було п'ять років і вона вже проживала з майбутніми усиновлювачами, подальші контакти із заявницею припинилися, і остання не оскаржувала відсутність заходів для їх відновлення.

Розглядаючи справу про усиновлення в липні-серпні 2019 року, Сімейний суд, керуючись найкращими інтересами дитини, прямо посилався на необхідність виховання у біологічній сім'ї, якщо це можливо, та проаналізував контрольний список добробуту 2002 року. Суд зазначив у справі «Y.C. проти Сполученого Королівства» (Y.C. v. the United Kingdom) № 4547/10, § 135, 13 березня 2012 року, що міркування, наведені в контрольному списку добробуту 2002 року, загалом відображали різні елементи, властиві оцінці необхідності відповідно до статті 8 заходу щодо влаштування дитини на усиновлення.

Суд підкреслив, що оцінка підстав для усиновлення має враховувати реальну ситуацію на момент розгляду справи, коли восьмирічний Y вже три роки проживав у новій сім'ї, демонструючи відсутність прив'язаності до заявниці та потребу у стабільності.

Суд не мав повноважень перевіряти обґрунтованість наказу про влаштування до родини, але зауважив, що він підтвердив відсутність перспектив возз'єднання сім'ї. Ухвалюючи рішення про усиновлення, суддя також врахував складні потреби Y, які вимагали кваліфікованого виховання, та нерозуміння заявницею цих потреб.

Можливість спеціальної опіки була ретельно розглянута, але відхилена через ризик втручання заявниці та невідповідність потребам дитини у стабільності та постійності, підтвердженим незалежними оцінками психолога та соціального працівника, призначеними судом перед ухваленням рішення. Водночас Суд не визнав доведеним аргумент заявниці щодо винятково великої кількості усиновлень без згоди батьків у Сполученому Королівстві.

Висновок

Відсутність порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 25 березня 2025 року та набуло статусу остаточного 15 вересня 2025 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.